

УДК 351.861

[https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2\(2\)-100-114](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2(2)-100-114)

Помаза-Пономаренко Аліна Леонідівна, доктор наук з державного управління, старший дослідник, начальник наукового відділу проблем державної безпеки навчально-науково-виробничого центру, Національний університет цивільного захисту України, 61024, м. Харків, вул. Лермонтовська, 28, <https://orcid.org/0000-0001-5666-9350>

Тарадуда Дмитро Віталійович, кандидат технічних наук, доцент, заступник начальника кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт факультету цивільного захисту, Національний університет цивільного захисту України 61024, м. Харків, вул. Чернишевська, 94, <https://orcid.org/0000-0001-9167-0058>

ТЕХНОЛОГІЇ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ НА ОБ'ЄКТАХ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

Анотація. Установлено, що повномасштабна агресія рф проти України зумовлює значне збільшення надзвичайних ситуацій техногенного та воєнного характеру. Ця агресія актуалізувала низку вже існуючих публічно-управлінських проблем у сфері цивільної безпеки України, зокрема, тих, що стосуються попередження надзвичайних ситуацій на об'єктах критичної інфраструктури та підвищеної небезпеки. Ці об'єкти становлять загрозу для життя та здоров'я населення, а також окремо взятих територій України. Важливість забезпечення безпекового функціонування таких об'єктів визначено в чинному законодавстві України у сфері критичної інфраструктури. При цьому виявлено, що в різних країн світу також зростає кількість надзвичайних ситуацій техногенного характеру, і, на жаль, така тенденція зберігатиметься й надалі поки триватиме російсько-українська війна. З'ясовано, що складності ситуації додає відсутність єдиних підходів до визначення «економічних наслідків надзвичайних ситуацій». Розуміння суті даних проблем допоможе державним органам визначити пріоритетні дії щодо їхнього вирішення, а також надасть можливість обрати кращі підходи до виходу із цієї ситуації. З метою підвищення результативності публічних інституцій в означеній сфері систематизовано основні причини виникнення надзвичайних ситуацій на об'єктах підвищеної небезпеки, у т.ч. військово-промислового комплексу України, які були спроектовані ще у 50-60 рр. ХХ ст. Аргументовано, що ці причини є зовнішніми та внутрішніми (застарілість обладнання, помилки персоналу та ін.). Проте визначальне місце серед цих причин відведено зовнішньому впливу - повномасштабній агресії рф, що

вносить деструкт у функціонування України. На цій підставі обґрунтовується концепт «реактивних» і «проактивних» заходів публічного управління, тобто екстрених і стратегічних шляхів підтримання на належному рівні цивільної безпеки в Україні. Авторські пропозиції містять наукове визначення уточнених розрахунків факторів впливу на стан експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки (у т.ч. ВПК), які рекомендовано врахувати під час оновлення чинної правової бази України у сфері ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки.

Ключові слова: публічне управління, національна безпека, надзвичайні ситуації, попередження надзвичайних ситуацій, об'єкти підвищеної небезпеки, об'єкти критичної інфраструктури, об'єкти військово-промислового комплексу, цивільна безпека, цивільний захист, правопорядок, населення, ЄС, Україна.

Pomaza-Ponomarenko Alina Leonadivna, Doctor in Public Administration, Senior Researcher, Head of the Scientific Department for State Security Problems of the Training Research and Production Centre, National University of Civil Protection of Ukraine, 61024, Kharkiv, street Lermontovskaya, 28, <https://orcid.org/0000-0001-5666-9350>

Taraduda Dmytro Vitaliyovych, PhD in Technical Science, Associate professor, Deputy Head of Department of organization and technical support of emergency rescue works, National University of Civil Protection of Ukraine, 61024, Kharkiv, street Chernyshevskaya, 94, <https://orcid.org/0000-0001-9167-0058>

TECHNOLOGIES FOR PREVENTING EMERGENCY SITUATIONS AT HIGH-DANGER FACILITIES

Abstract. It has been established that the Russian Federation's full-scale aggression against Ukraine causes a significant increase in emergency situations of man-made and military nature. This aggression actualized a number of already existing public-management problems in the field of civil security of Ukraine, in particular, those related to the prevention of emergency situations at critical infrastructure and high-risk facilities. These facilities pose a threat to the life and health of the population, as well as individual territories of Ukraine. The importance of ensuring the safe operation of such facilities is defined in the current legislation of Ukraine in the field of critical infrastructure. At the same time, it was found that the number of man-made emergencies is also increasing in various countries of the world, and, unfortunately, this trend will continue as long as the Russian-Ukrainian war continues. It was found that the lack of uniform approaches to determining the "economic consequences of emergency situations" adds to the complexity of the situation. Understanding the essence of these problems will help state authorities to determine priority actions for their solution, as well as provide an opportunity to

choose better approaches to get out of this situation. In order to increase the effectiveness of public institutions in the specified area, the main causes of emergency situations at high-risk facilities have been systematized, including of the military-industrial complex of Ukraine, which were designed back in the 1950s and 1960s. It is argued that these reasons are external and internal (outdated equipment, staff mistakes, etc.). However, a decisive place among these reasons is given to external influence - the full-scale aggression of the Russian Federation, which brings destruction to the functioning of Ukraine. On this basis, the concept of "reactive" and "proactive" measures of public administration, that is, emergency and strategic ways of maintaining civil security in Ukraine at an appropriate level, is substantiated. The author's proposals contain a scientific definition of refined calculations of factors influencing the state of operation of high-risk facilities (including military equipment), which are recommended to be taken into account when updating the current legal framework of Ukraine in the field of identification of high-risk facilities.

Key words: public administration, national security, emergency situations, prevention of emergency situations, objects of increased danger, objects of critical infrastructure, objects of the military-industrial complex, civil security, civil protection, law and order, population, EU, Ukraine.

Постановка проблеми. Сучасні реформи в Україні повинні реалізовуватися з урахуванням важливості гарантування системи безпеки, що включає громадську, цивільну, державну та ін. Це покликано зумовити розвиток держави та її населення в соціально-економічному, екологічному, політичному та інших векторах. Разом із тим повномасштабна зовнішня агресія рф проти України унеможлиблює такий розвиток, що відбувається синергетично, адаптивно та гнучко, тобто зі зміною вектору в певній точці біфуркації, яка формується під впливом зовнішнього фактору. Крім того, повномасштабна зовнішня агресія рф актуалізує питання, пов'язані із забезпеченням публічної безпеки (що включає цивільну, громадську) [9; 10]. У цьому контексті важливою є розробка та здійснення державних заходів, покликаних попередити вчасно виникнення надзвичайних ситуацій, забезпечити трансформацію зазначених позасистемних чинників у прогнозовані та регульовані. При цьому особливої актуальності набуває дослідження стану забезпечення цивільної безпеки з позиції попередження надзвичайних ситуацій на об'єктах підвищеної небезпеки та критичної інфраструктури в Україні, адже зовнішня агресія рф спрямована значною мірою саме на ці об'єкти. Усе це визначає актуальність обраної проблематики дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика публічного управління у сфері національної безпеки та забезпечення цивільного захисту є предметом як вітчизняних, так і зарубіжних учених Ю. Абрамова, В. Андропова, С. Белая, К. Белікова, А.К. ван ден Берга, Н. Версут, А. Воденичарова, М.М. ван дер Ворта, О. Ігнат'єва, С. Калояннідіса, О. Кірочкіна, Е.Дж. Кіршнера,

Н. Клименко, А.Дж. Кляйна, О. Крюкова, О. Лещенко, В. Лифара, П. Махортова, О. Михайлюка, О. Подскальної, С. Потерійко, В. Терент'євевої, О. Твердохліба, В. Тютюника, В. Чжу, М. Хойтинк, Р. Шевченка, О. Шматко та ін. [1; 5; 7; 8; 17; 18]. Цих учених можна умовно об'єднати в певні групи в залежності від того, які аспекти досліджувалися у сфері забезпечення цивільної безпеки: попередження надзвичайних ситуацій, у т.ч. на об'єктах підвищеної небезпеки та критичної інфраструктури; оцінювання стану експлуатації цих об'єктів; особливості ліквідації надзвичайних ситуацій; напрямки імплементації Механізму цивільного захисту ЄС в Україні тощо.

Не применшуючи значних здобутків учених, слід відзначити, що проблемні питання, які виникають останнім часом у сфері забезпечення цивільної безпеки, зокрема в Україні, вимагають оновлення підходів до цього процесу. Оскільки її державним органам стає все складніше самотужки забезпечувати цивільну безпеку через значне збільшення кількості надзвичайних ситуацій техногенного та воєнного характеру. Ураховуючи актуальність зазначеної проблеми, виникає необхідність у поглибленні наукових досліджень вищезазначених питань.

Постановка завдання. Метою наукового дослідження є аналіз стану попередження надзвичайних ситуацій на об'єктах підвищеної небезпеки в Україні з позиції визначення публічно-управлінських аспектів забезпечення цивільної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Дослідження не випадково розпочато з вказівки на процеси реформування в Україні. У 2015 році на її території було затверджено пакет реформ, які спрямовані на найважливіші сфери суспільної життєдіяльності. У 2017 р. було закладено базис для розвитку системи публічного управління у сфері цивільного захисту України, що має забезпечуватися в межах реформування цієї системи. Особливості реалізації даної реформи визначені в розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій» від 25.01.2017 р. № 61-р [2].

Аналіз положень цієї Стратегії дозволив визначити, що вона спрямована на вирішення таких проблем:

– сили цивільного захисту та засоби Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) не завжди забезпечують своєчасне реагування на надзвичайні ситуації (далі – НС) через віддаленість їх від місць виникнення таких подій, а також мають обмежені можливості щодо створення дієвого угруповання сил для подолання негативних наслідків масштабних НС;

– система державного нагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки має надмірний регуляторний вплив на суб'єктів господарювання, що призводить до зниження рівня їх довіри до цієї системи, а також негативно позначається на інвестиційному кліматі в державі тощо [там само].

Основними причинами виникнення цих проблем визнано такі:

- надмірна кількість об’єктів, на яких проводяться перевірки щодо дотримання вимог законодавства з питань техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту, що призводить до неякісного їх проведення;
- економічно недосконала організація реагування на НС, оскільки більшість заходів фінансується з держбюджету, що не дозволяє утримувати необхідну кількість державних пожежно-рятувальних підрозділів, здійснювати їх належне комплектування, матеріально-технічне забезпечення;
- невідповідність матеріально-технічного забезпечення сил цивільного захисту, які входять до системи ДСНС, сучасним вимогам [там само].

На погляд розробників аналізованого розпорядження КМУ, розв’язання вищевказаних проблем передбачається шляхом такого:

- переходу від системи державного нагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки до системи запобігання виникненню НС та профілактики пожеж;
- удосконалення законодавства щодо виконання основних завдань (функцій) у сфері пожежної та техногенної безпеки органами місцевого самоврядування;
- надання методичної та іншої практичної допомоги органам місцевого самоврядування щодо утворення нових та реформування існуючих пожежно-рятувальних підрозділів (пожежних частин) місцевої і добровільної пожежної охорони в об’єднаних територіальних громадах;
- оптимізації структури та чисельності ДСНС на всіх рівнях, реорганізації сил цивільного захисту, які входять до системи ДСНС, з урахуванням покладених на них завдань;
- нарощування матеріально-технічної бази сил цивільного захисту та їх технічного переоснащення сучасною технікою [2].

Реалізація Стратегії мала відбутися в три етапи, що передбачали:

- внесення змін до законів щодо здійснення державного нагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки, передачі майнових комплексів державних пожежно-рятувальних підрозділів та іншого майна ДСНС з державної в комунальну власність;
- покладення на органи місцевого самоврядування повноважень із забезпечення пожежної безпеки населених пунктів і територій;
- стимулювання участі громадян у місцевій і добровільній пожежній охороні;
- посилення відповідальності керівників суб’єктів господарювання за порушення вимог щодо пожежної та техногенної безпеки шляхом запровадження дієвих адміністративних санкцій;
- реорганізація сил цивільного захисту ДСНС;
- оптимізація організаційної структури ДСНС на центральному, регіональному, територіальному та об’єктовому рівні тощо [2].

Після реформування до складу ДСНС входять:

- 1) апарат ДСНС;
- 2) територіальні органи ДСНС;
- 3) сили цивільного захисту, які входять до системи ДСНС центрального, регіонального, місцевого та об'єктового рівня;
- 4) навчальні заклади, навчальні та науково-дослідні установи;
- 5) підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління ДСНС.

Реалізація Стратегії передбачає забезпечення:

- удосконалення системи реагування на НС, скорочення часу прибуття пожежно-рятувальних підрозділів до місця виклику (до 10 хвилин у місті та до 20 хвилин у сільській місцевості);
- зменшення збитків національної економіки та населення у разі виникнення НС;
- створення ефективної сучасної європейської системи запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та профілактики пожеж та ін. [2; 11].

У той же час, повномасштабна агресія РФ проти України ускладнює розвиток ДСНС і зумовлює збільшення кількості надзвичайних ситуацій техногенного та воєнного характеру (табл. 1). Аналіз кількості та характеру техногенних і природних катастроф у світі загалом дає змогу зазначити, що головні небезпеки для людини випливають з її ж діяльності (навмисної чи ні). Так, основними причинами 67% техногенних аварій, зареєстрованих у базі даних Системи звітності з великих аварій (Major Accidents Reporting System – MARS), що функціонує під егідою Європейської Комісії в Об'єднаному дослідницькому центрі в Іспрї (Італія) є низький рівень виробничої безпеки та неефективність управління системами екологічної безпеки [1].

За даними Міжнародного Центру досліджень епідеміології катастроф, рівень смертності в результаті техногенних катастроф, що сталися в період з 2013 р. по 2022 р. в індустріально розвинених країнах, становить 0,8 загиблих на 1 млн. осіб, для найменш розвинених країн він в чотири рази вище – 3,2 смертельних випадків на 1 млн. осіб [12].

Варто підкреслити, що соціальний та економічний збиток від катастроф важко піддається оцінці в глобальному масштабі. Страхові позови про відшкодування збитків від аварій, стихійних лих і катастроф часто не відображають фактичної картини економічних втрат. Розгляд наукових напрацювань й управлінської практики [1; 16] дає підстави стверджувати, що досі відсутній єдиний підхід до змістовної характеристики поняття «економічні наслідки надзвичайних ситуацій». Як наслідок, наявні значні розбіжності в оцінках рівнів економічного збитку, що виконуються різними міжнародними та вітчизняними установами й організаціями. Наприклад, за оцінкою страховальної компанії «Munich Re» [16], сумарний збиток на 90 рр. ХХ ст. склав 280 млрд дол. У той же час, дані про середньорічний збиток за

початок 90-х рр. ХХ ст. вказують на суму близько 400 млрд дол. [1]. На жаль, за прогнозами експертів ООН, тенденція щодо збільшення кількості НС зберігатиметься у першій половині ХХІ ст. [1; 16]. І значний внесок у це вносить держава-агресор, яка розпочала проти України повномасштабну агресію.

Узагальнюючи дані вчених і міжнародних організацій можливо визначити, що, по-перше, відсутня єдина загально визнана позиція щодо розуміння причин, які характеризують сучасні НС і можливості людини у вирішенні цієї проблеми. По-друге, не можна не враховувати те, що сучасний тероризм, з його потужними структурами та відповідним оснащенням, постійно шукає нових, усе більш жорстоких і масштабних способів залякування та впливу на певну державу й її населення, як це відбувається з боку рф по відношенню до України наразі.

За даними ДСНС наявна така динаміка виникнення НС та їхніх наслідків у період 2012–2021 рр. в Україні (рис. 1): у довоєнний період в Україні (тобто до 2014 р.) щороку в середньому виникало до 180 надзвичайних ситуацій, з яких до 120 – техногенного характеру (хімічне забруднення довкілля, пожежі, вибухи тощо). У той же час, тільки за тиждень (11–18.03.2024 р.) через військову зовнішню агресію рф проти України її підрозділи змушені були 1013 разів виїхати на ліквідацію НС, що виникли через обстріли рф населених пунктів. Від початку же російської агресії підрозділами ДСНС здійснено 139 827 виїздів (табл. 1).

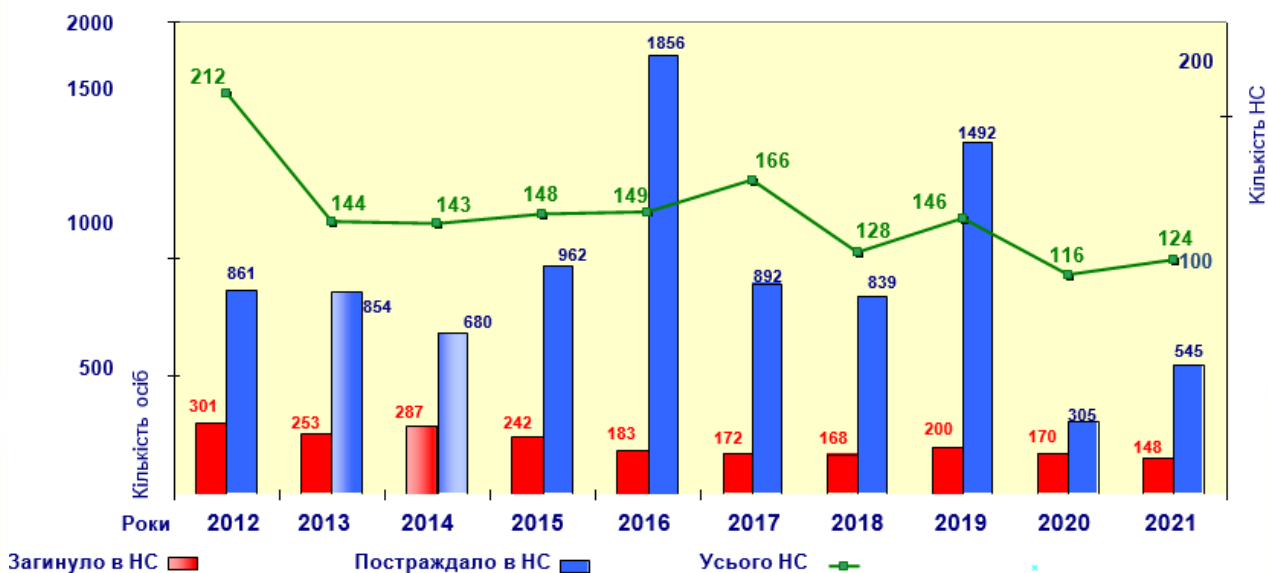

Рис. 1. Динаміка виникнення НС та їх наслідків в Україні у період 2012–2021 рр.

Джерело: складено на підставі [3]

Слід зазначити, що забезпечення цивільної безпеки має відбуватися не тільки за «реактивного» сценарію («тут і зараз»), а й за «проактивного»

сценарію. Девіз служби ДСНС «Запобігти. Врятувати. Допомогти». Уважаємо, що впровадження «проактивного» сценарію забезпечення цивільної безпеки в сучасних умовах (воєнного періоду) і в майбутньому (після закінчення російсько-української війни) є одним із найважливіших завдань України. Адже другий сценарій відзначається врахуванням засад стратегічного планування [9; 10; 14]. Саме тому доцільним є вирішення цього завдання на системній основі шляхом підвищення ефективності роботи прогностичного апарату, що існує у сфері критичної інфраструктури та функціонування об'єктів підвищеної небезпеки. Це потрібно для забезпечення цивільної безпеки зокрема та національної безпеки загалом. Особливості сучасного стану реалізації механізмів щодо підтримання цивільної безпеки визначено в табл. 1.

Таблиця 1
Стан цивільної безпеки в Україні щодо ліквідації наслідків російської агресії

№ з/п	Назва виду робіт	За тиждень (у період з 11 по 18 березня 2024 р.)	З початку війни
1	Виїздів на ліквідацію наслідків обстрілів населених пунктів	1013	139 827
2	Врятовано осіб	18	4955
3	Ліквідовано пожеж	79	18001
4	Обстежено гектар територій на наявність вибухонебезпечних предметів	1145	121 206
5	Знешкоджено вибухонебезпечних предметів	1415	475 565
6	Підвезено тон продуктів харчування	19	14 423
7	Підвезено тон питної та технічної води	588	146 243
8	Забезпечено аварійним електроживленням об'єктів соціальної сфери	-	2416
9	Надано психологічну допомогу особам	628	239 917
10	Супровід евакуаційних колон з Донецької, Харківської та Херсонської областей (осіб), усього переміщених осіб (млн. осіб)	5404	2,8 млн осіб

Джерело: складено на підставі [3]

У 2021 році найбільшу кількість постраждалих у НС зареєстровано в Івано-Франківській (104 особи) та у Хмельницькій (93 особи) областях, усі внаслідок НС, пов'язаних із інфекційними захворюваннями спричиненими порушенням санітарно-гігієнічних норм (рис. 2) [3]. Проте з початком повномасштабної зовнішньої агресії рф (у 2022 р.) ситуація в зазначеній сфері

змінилася кардинально в Україні, тепер на її території регіонами-лідерами щодо кількості зареєстрованих НС визнані Харківська, Сумська, Запорізька, Херсонська, Миколаївська, Київська, Дніпропетровська та інші області [4].

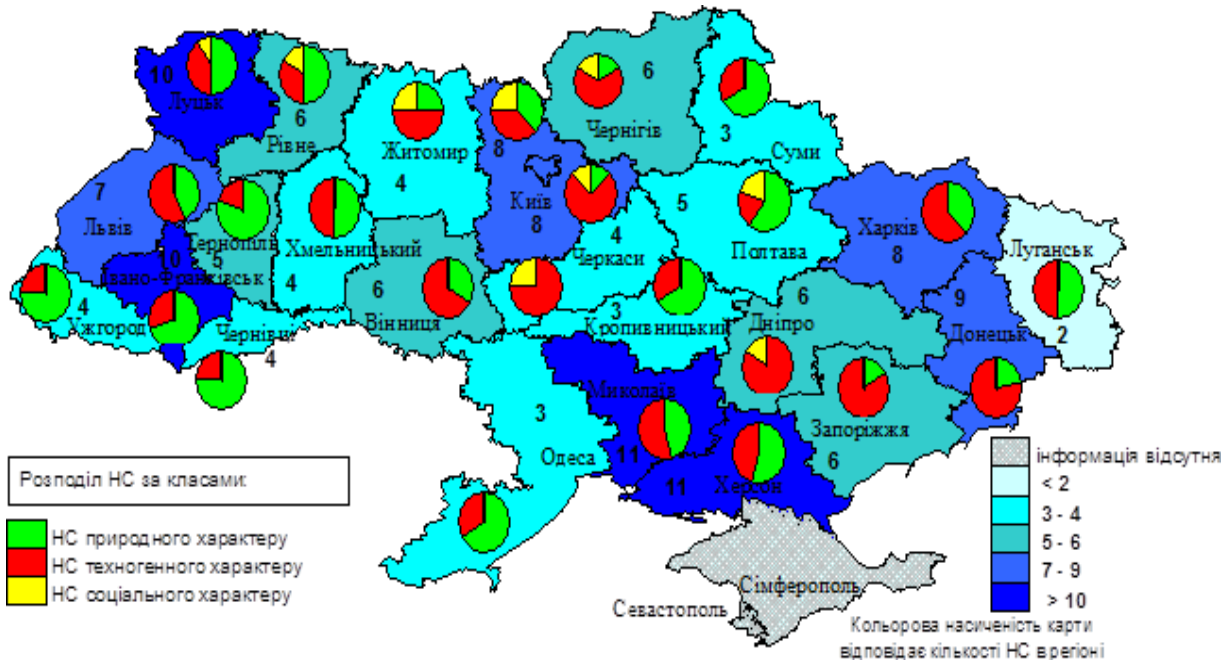

Рис. 2. Розподіл кількості надзвичайних ситуацій, що виникли в регіонах України у 2021 році

Джерело: складено на підставі [3]

У довоєнний період унаслідок НС у середньому щороку гинуло 100 осіб, а матеріальні збитки становили 368 млн. грн. [3; 4; 9; 10; 15]. Із початку ж зовнішньої агресії РФ збитки, завдані природі тільки півдня України, сягнули вже 80 мільярдів грн. [4; 14]. Тому забезпечення надійного захисту об'єктів і населення від НС на сьогодні є актуальним завданням для нашої держави, вирішення якого не можливе без проведення постійного аналізу стану безпеки об'єктів підвищеної небезпеки, критичної інфраструктури й об'єктів військово-промислового комплексу. Забезпечити виникнення НС на цих об'єктах покликана реалізація комплексного моніторингу та науково обґрунтованого управління цими об'єктами.

Згідно з чинним законодавством України у сфері критичної інфраструктури та підвищеної небезпеки до таких об'єктів з боку суб'єктів публічної влади має бути надзвичайно уважне ставлення. Відповідно до ст. 14 Закону України «Про критичну інфраструктуру» (2021 р.) [2] суб'єктами національної системи захисту критичної інфраструктури та об'єктів підвищеної небезпеки є:

- 1) Кабінет Міністрів України;
- 2) Апарат Ради національної безпеки і оборони України;
- 3) Центральна виборча комісія;

- 4) Національний банк України;
- 5) Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг;
- 6) Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;
- 7) Фонд державного майна України, інші центральні органи виконавчої влади із спеціальним статусом;
- 8) уповноважений орган у сфері захисту критичної інфраструктури України;
- 9) центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, тобто Державна служба України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС);
- 10) секторальні та функціональні органи, інші міністерства та центральні органи виконавчої влади;
- 11) Служба безпеки України;
- 12) правоохоронні та розвідувальні органи, суб'єкти оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності;
- 13) Збройні Сили України, інші військові формування, утворені відповідно до законів України;
- 14) місцеві органи виконавчої влади (військово-цивільні адміністрації - у разі утворення);
- 15) органи місцевого самоврядування;
- 16) оператори критичної інфраструктури;
- 17) підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які провадять діяльність, пов'язану із забезпеченням безпеки та стійкості критичної інфраструктури [2].

У п. 4, 8, 10 ч. 1 ст. 19 аналізованого закону визначено, що одними з основних завдань секторального органу (тобто ДСНС) є такі: 1) розробка та затвердження проектних загроз критичній інфраструктурі секторального рівня; 2) перевірка й оцінювання захищеності об'єктів такої інфраструктури; 3) здійснення заходів щодо функціонування відповідних систем обміну інформацією, моніторингу рівня безпеки об'єктів критичної інфраструктури [2].

Зважаючи на вищенаведене, можемо стверджувати, що об'єкти військово-промислового комплексу відносяться до об'єктів критичної інфраструктури та підвищеної небезпеки. При цьому завданням формування та реалізації державної політики в цій сфері є такі:

- а) попередження кризових ситуацій, що порушують безпеку критичної інфраструктури;
- б) розроблення комплексу заходів з контролю за ризиками безпеки, виявлення, запобігання та ліквідації наслідків інцидентів безпеки на об'єктах критичної інфраструктури;

в) аналіз викликів та загроз, що впливають на стійкість критичної інфраструктури, оцінка стану її захищеності [2, п. 2, 6, 8 ч. 2 ст. 5].

Основним фактором ураження при аваріях на об'єктах підвищеної небезпеки (у т.ч. військово-промислових) є хімічне зараження місцевості (грунтів, водойм тощо), а також приземного шару повітря. У довоєнний період у зонах можливого хімічного зараження від НС, що можуть виникати на таких об'єктах, мешкало близько 20 млн. осіб (це 47% населення України) [9; 14]. Очевидно, що сьогодні кількість населення нашої держави зменшилася, оскільки значна його частина була вимушена виїхати за кордон (як відомо, близько 10 млн осіб) [там само]. У той же час, існує потреба у формуванні обґрунтованої процедури оцінки існуючих загроз із метою подальшого визначення попереджувальних заходів і заходів з підвищення рівня цивільної безпеки об'єктів контролю, яка на сьогодні відсутня [2; 5; 7; 8].

У постанові Кабінету Міністрів України «Деякі питання ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки» від 13.09.2022 р. № 1030 [2] визначено, що за ДСНС закріплено завдання щодо ведення державного електронного реєстру об'єктів підвищеної небезпеки. Сама ідентифікація проводиться в три етапи, а саме:

– на першому етапі складається перелік небезпечних речовин за індивідуальними назвами, класами небезпечних речовин та категоріями небезпеки;

– на другому етапі складається перелік виробничих одиниць, які містять небезпечні речовини;

– на третьому етапі визначається маса небезпечної речовини в кожній окремій виробничій одиниці та проводиться розрахунок загальної маси небезпечних речовин окремо для кожної індивідуальної назви небезпечної речовини [2].

У п. 12 постанови КМУ визначено, що інформація, отримана на кожному з трьох етапів ідентифікації, вноситься до відповідного реєстру з метою автоматизованого проведення ідентифікації, формування повідомлення за формою ОПН-1 та його надсилання до ДСНС або її територіального органу за місцезнаходженням об'єкта з метою перевірки повноти наведеної інформації та прийняття рішення про віднесення об'єкта до об'єкта підвищеної небезпеки відповідного класу [2]. Згідно з п. 14 постанови КМУ ДСНС або її територіальний орган протягом 20 робочих днів після отримання від суб'єкта господарювання повідомлення про результати ідентифікації об'єкта приймає рішення про віднесення (невіднесення) об'єкта до об'єкта підвищеної небезпеки відповідного класу [там само]. Про своє рішення ДСНС інформує суб'єкта господарювання, а також відповідну місцеву держадміністрацію, орган місцевого самоврядування та органи державного нагляду (контролю), що здійснюють державний нагляд (контроль) у сфері діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки. У свою чергу, місцеві держадміністрації,

органи місцевого самоврядування, на території здійснення повноважень яких розміщені ідентифіковані об'єкти підвищеної небезпеки, з урахуванням інформації, що міститься в реєстрі, розміщують на власних офіційних веб-сайтах протягом 30 днів після отримання інформації від ДСНС або її територіального органу про включення об'єкта підвищеної небезпеки до реєстру такі відомості про об'єкт підвищеної небезпеки [2, п. 20].

У той же час, нормотворці в межах зазначеної постанови КМУ не врахували, що на функціонування об'єктів підвищеної небезпеки (у т.ч. ВПК) може чинитися «зовнішній деструктивний вплив». Відтак, в аналізованій постанові Уряду України не визначені розрахунки, необхідні для оцінювання рівня впливу такого фактору. На підставі розглянутих наукових напрацювань [1; 5; 7; 8; 17; 18] у межах обраної проблематики дослідження можемо стверджувати, що основними причинами виникнення НС на зазначених об'єктах контролю у провідних країнах світу є такі: 1) технічні несправності; 2) помилки персоналу; 3) застарілість установок і необхідного обладнання; 4) впливи зовнішніх чинників тощо. Для України, на жаль, притаманними є більшість вищенаведених причин виникнення НС техногенного характеру. Однак завдяки глибокій модернізації застарілого обладнання та застосуванню при проектуванні методів і методик оцінки та аналізу безпеки системи таких країн мають високий рівень цивільної безпеки. Об'єкти ВПК в Україні, деякі з яких входять до складу критичної інфраструктури, побудовані за типовими радянськими проектами 50-60 років минулого століття. Отже, в Україні технічний стан переважної більшості об'єктів контролю, у тому числі й об'єктів ВПК, є небезпечним. Відтак, існує необхідність у чіткому формулюванні й ефективній комплексній процедурі оцінки їх безпеки, яка необхідна для прийняття управлінських рішень із попередження НС. Тому актуальним та доцільним є вирішення цього завдання шляхом підвищення ефективності роботи прогностичного апарату.

Висновки. Із цього ми починали дослідження, що слід на системній основі попереджувати НС особливо на об'єктах критичної інфраструктури та підвищеної небезпеки. Адже вони становлять загрозу для населення та територій. Дана робота містить визначення заходів у забезпеченні на рівні державної політики та діяльності публічних інституцій на перспективу. Серед цих заходів виокремлено, насамперед, проведення комплексного моніторингу й управління об'єктів підвищеної небезпеки, зокрема, ВПК. Акцентовано, що саме на ці об'єкти значною мірою спрямована повномасштабна агресія рф. Зважаючи на зростання кількості НС техногенного та воєнного характеру, обґрунтовано теоретичну модель проведення комплексного моніторингу й управління об'єктів підвищеної небезпеки. Ця модель передбачає оцінювання впливу різнохарактерних факторів, серед яких фактору зовнішнього впливу відведено особливе місце. Урахування авторських пропозицій у межах розрахунків, наведених у постанові КМУ «Деякі питання ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки», дозволить сформулювати високий рівень національної безпеки України, її суспільний, і головне, безпечний прогрес.

Література:

1. Андронов В.А., Домбровська С.М., Ковальчук В.Г., Крюков О.І., та інші. Екологічна безпека держави: державно-управлінський вимір : монографія. Х. : НУЦЗУ, 2016. 220 с.
2. Законодавство // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>. (дата звернення: 27.03.2024).
3. ЗВІТ про основні результати діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2021 році. URL: <https://dsns.gov.ua/upload/2/6/8/1/6/9/1VSPPfkqdkExu8pkT9nQ6J8VV4MlcND2gG9vEIBb.pdf>. (дата звернення: 27.03.2024).
4. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. URL: <https://dsns.gov.ua/>. (дата звернення: 27.03.2024).
5. Ігнат'єв О.М., Крюков О.І. Особливості стратегії формування державної політики України в сфері управління моніторингом стану потенційно небезпечних об'єктів // Вісник Національного університету цивільного захисту України. 2021. Вип. 2 (15). С. 351-358.
6. Крюков О.І., Помаза-Пономаренко А.Л., Лопатченко І.М. Публічне управління у сфері цивільної безпеки : навчальний посібник. 2024. Х.: «Діса плюс». 172 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/19932>. (дата звернення: 27.03.2024).
7. Лифар В.О. Моделі надзвичайних ситуацій та метод оцінки техногенного ризику в автоматизованій системі забезпечення безпеки виробництва: дис. кандидата техн. наук: 05.13.06. Х., 2007. 278 с.
8. Михайлюк О.П., Олійник В.В. Ідентифікація об'єктів підвищеної небезпеки як складова забезпечення рівня техногенної безпеки // Проблеми надзвичайних ситуацій. 2007. №4. С. 167–172.
9. Помаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В. Механізми забезпечення цивільної безпеки України: аспекти попередження НС на об'єктах військово-промислового комплексу // Публічне адміністрування та національна безпека. 2024. № 3 (44). <https://www.inter-nauka.com/issues/administration2024/3/9732>. (дата звернення: 27.03.2024).
10. Помаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В. Публічна (громадська та цивільна) безпека в Україні: значення для гарантування системи безпеки в Європі // International security studios: managerial, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects. International collective monograph. Volume II. Oslo (Kingdom of Norway). Norwegian University of Life Sciences, Research and Education. 2024. 605 p. Pp. 297-322. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/19931>. (дата звернення: 27.03.2024).
11. Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони, щодо участі України в Механізмі цивільного захисту Союзу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3434-20#Text>. (дата звернення: 27.03.2024).
12. Center for Research on the Epidemiology of Disasters. URL: <https://www.cred.be/>. (дата звернення: 27.03.2024).
13. Kirchner E.J., Fanoulis E. and Dorussen H. (2015). Civil security in the EU: national persistence versus EU ambitions? // European security. Vol. 24 (2). pp. 287-303. (дата звернення: 27.03.2024).
14. Pomaza-Ponomarenko A., Taraduda D., Leonenko N., Poroka S., Sukhachov M. (2024). Ensuring the safety of citizens in times of war: aspects of the organization of civil defense // AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. Volume 14. Issue 1. Pp. 216–220. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140139/papers/K_10.pdf. (дата звернення: 27.03.2024).
15. Popov O., Taraduda D., Sobyna V., Dement M., Pomaza-Ponomarenko A. (2020). Emergencies at Potentially Dangerous Objects Causing Atmosphere Pollution: Peculiarities of Chemically Hazardous Substances Migration. Systems, Decisions and Control in Energy I. Studies in Systems, Decision and Control. Switzerland: Springer International Publishing AG. Vol. 298. P. 151–163. https://doi.org/10.1007/978-3-030-48583-2_10. (дата звернення: 27.03.2024).

16. Reports and presentations // Munich Re 2001. URL: <https://www.munichre.com/en/company/media-relations/reports-and-presentations/archive-science-2001.html>. (дата звернення: 27.03.2024).

17. Van der Voort M.M., Klein A.J.J., de Maaier M., van den Berg A.C., van Deursen J.D., Versoot N.H. (2007). A quantitative risk assessment tool for the external safety of industrial plants with a dust explosion hazard // *Loss Prev. Process Ind.* № 4–6. Pp. 375–386.

18. Vodenitcharov A. (2015). Civil aspects of national security // 21st international conference the knowledge-based organization. № 21. pp. 143-147.

References:

1. Andronov V.A., Dombrovska S.M., Kovalchuk V.G., Kryukov O.I., and others. Environmental security of the state: state-management dimension: monograph. Kh.: NUTZU, 2016. 220 p.

2. Legislation // Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>. (Accessed 27 March 2024).

3. REPORT on the main results of the State Emergency Service of Ukraine in 2021. URL: <https://dsns.gov.ua/upload/2/6/8/1/6/9/1VSPPFkqdkExu8pkT9nQ6J8VV4MlcND2gG9vEIBb.pdf>. (Accessed 27 March 2024).

4. State Service of Ukraine for Emergency Situations. URL: <https://dsns.gov.ua/>. (Accessed 27 March 2024).

5. Ignatiev O.M., Kryukov O.I. Peculiarities of the strategy of forming the state policy of Ukraine in the field of management of monitoring the state of potentially dangerous objects // *Bulletin of the National University of Civil Defense of Ukraine*. 2021. Issue 2 (15). P. 351-358.

6. Kryukov O.I., Pomaza-Ponomarenko A.L., Lopatchenko I.M. Public administration in the field of civil security: a study guide. 2024. H.: "Disa Plus". 172 p. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/19932>. (Accessed 27 March 2024).

7. Lyfar V.O. Models of emergency situations and the method of man-made risk assessment in the automated production safety system: diss. technical candidate Sciences: 05.13.06. Kh., 2007. 278 p.

8. Mykhailiuk O.P., Oliynyk V.V. Identification of objects of increased danger as a component of ensuring the level of man-made safety // *Problems of emergency situations*. 2007. No. 4. P. 167–172.

9. Pomaza-Ponomarenko A.L., Taraduda D.V. Mechanisms for ensuring civil security of Ukraine: aspects of emergency prevention at the facilities of the military-industrial complex // *Public administration and national security*. 2024. No. 3 (44). <https://www.inter-nauka.com/issues/administration2024/3/9732>. (Accessed 27 March 2024).

10. Pomaza-Ponomarenko A.L., Taraduda D.V. Public (public and civil) security in Ukraine: significance for guaranteeing the security system in Europe // *International security studios: managerial, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects*. International collective monograph. Volume II. Oslo (Kingdom of Norway). Norwegian University of Life Sciences, Research and Education. 2024. 605 p. pp. 297-322. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/19931>. (Accessed 27 March 2024).

11. On the ratification of the Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, on the other hand, regarding Ukraine's participation in the Civil Protection Mechanism of the Union. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3434-20#Text>. (Accessed 27 March 2024).

12. Center for Research on the Epidemiology of Disasters. URL: <https://www.cred.be/>. (Accessed 27 March 2024).

13. Kirchner E.J., Fanoulis E. and Dorussen H. (2015). Civil security in the EU: national persistence versus EU ambitions? // *European security*. Vol. 24 (2). pp. 287-303. (Accessed 27 March 2024).

14. Pomaza-Ponomarenko A., Taraduda D., Leonenko N., Poroka S., Sukhachov M. (2024). Ensuring the safety of citizens in times of war: aspects of the organization of civil defense // *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. Volume 14. Issue 1. Pp. 216–220. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140139/papers/K_10.pdf. (Accessed 27 March 2024).

15. Popov O., Taraduda D., Sobyna V., Dement M., Pomaza-Ponomarenko A. (2020). Emergencies at Potentially Dangerous Objects Causing Atmosphere Pollution: Peculiarities of Chemically Hazardous Substances Migration. Systems, Decisions and Control in Energy I. Studies in Systems, Decisions and Control. Switzerland: Springer International Publishing AG. Vol. 298. P. 151–163. https://doi.org/10.1007/978-3-030-48583-2_10. (Accessed 27 March 2024).
16. Reports and presentations // Munich Re 2001. URL: <https://www.munichre.com/en/company/media-relations/reports-and-presentations/archive-science-2001.html>. (Accessed 27 March 2024).
17. Van der Voort M.M., Klein A.J.J., de Maaijer M., van den Berg A.C., van Deursen J.D., Versoot N.H. (2007). A quantitative risk assessment tool for the external safety of industrial plants with a dust explosion hazard // Loss Prev. Process Ind. No. 4–6. Year 375–386.
18. Vodenitcharov A. (2015). Civil aspects of national security // 21st international conference the knowledge-based organization. No. 21. pp. 143-147.